

*Корнієнко І. О., кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології Мукачівського державного
університету (м. Мукачево)*

КОМПОНЕНТИ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ПІДЛІТКІВ І ЮНАКІВ

У статті проаналізовано елементи життєвого простору підлітків та юнаків. Виділено основні елементи життєвого простору особистості. Зроблено категоризацію елементів життєвого простору та проаналізовано відмінності у важливості цих категорій для підлітків і юнаків. Було виділено за допомогою контент-аналізу 10 категорій життєвого простору: 1) люди; 2) житловий простір; 3) місто; 4) школа, університет; 5) діяльність; 6) інформація; 7) природа; 8) «я сам»; 9) ідеальні об'єкти; 10) інше. За допомогою дослідження встановлено взаємозв'язок елементів життєвого простору та відповідних категорій.

Ключові слова: життєвий простір, підлітки, юнаки, елементи життєвого простору, категорії життєвого простору.

В статье проанализированы элементы жизненного пространства подростков и юношей. Выделены основные элементы жизненного пространства личности. Проведена категоризация элементов жизненного пространства и проанализированы различия в важности этих категорий для подростков и юношей. Было выделено с помощью контент-анализа 10 категорий жизненного пространства: 1) люди; 2) жилое пространство; 3) город; 4) школа, университет; 5) деятельность; 6) информация; 7) природа; 8) «я сам»; 9) идеальные объекты; 10) другое. С помощью исследования установлено соотношения элементов жизненного пространства и соответствующих категорий.

Ключевые слова: жизненное пространство, подростки, юноши, элементы жизненного пространства, категории жизненного пространства.

Постановка наукової проблеми.

У психологічній науці є значні доробки, у яких методологічні обрії проблеми життєвого простору актуалізують низку теоретичних конструктів, що у цілісній картині складають панораму конструктивного вивчення цього феномену.

Навоколишня об'єктивна реальність – соціальне і природне середовище – структурована і являє собою систему цінностей – матеріальних та ідеальних (інформаційних) утворень, в яких людина має потребу. З цієї загальної картини об'єктивної дійсності впливає призначення кожного соціального суб'єкта, щоб посісти своє місце у структурі соціуму й визначити роль у механізмах творення ціннісного соціального і техногенно природного середовища.

Активна позиція дитини у взаєминах зі своїм життєвим світом глибоко розкрита педагогами й психологами екзистенціального напрямку М. Снайдером, Р. Снайдером. Значний вклад у становлення компонентів і розуміння життєвого світу і життєвого простору внесли О.М.Леонт'єв та багато інших. Серед сучасних вітчизняних дослідників проблему життєвого простору особистості розкривають М.Д. Степаненко О.А. Тимошенко, О.М. Назарук, І.В. Девтерева, О. Злобіна, М.О. Носова та ін.

У багатомірному та рухливому життєвому просторі кожна людина може бути представлена безперервно мінливим набором векторів стану як характеристик форм і умов (зовнішніх та внутрішніх) її діяльності і взаємодії з природою і суспільством. Рухливість і динамічність цього "простору" зумовлена активністю людини, тим, що вона не тільки адаптується до оточуючих її умов життя, але й оцінює власні можливості щодо їх прийняття. Людина, випрацьовуючи особисте ставлення, активно впливає на ці умови, перетворює їх, і тим самим пожинає плоди цих перетворень. Ось чому важливим є детальне дослідження, та аналіз елементів життєвого простору.

Метою даної статті є категоризація елементів життєвого простору підлітків і юнаків.

Для детального дослідження елементів життєвого простору нами було проведено нарративний контент-аналіз. Досліджуваним запропонували написати твори на тему власного життєвого простору. Було наголошено на певні елементи, які мають бути розкриті у творах. На підставі отриманих результатів було створено структурний блок на основі аналізу тієї частини текстів, де знаходились відповіді респондентів на питання «Що входить у ваш життєвий простір»? До нього увійшли

Питання психології

категорії, які відображають відокремлені елементи життєвого простору особистості. Дослідження проводилось з учнями старших класів – підлітками та студентами першого курсу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Елементом життєвого простору особистості для нас виступив окремий його об'єкт (матеріальний чи ідеальний), виділений і позначений у тексті певним словом або словосполученням. Наприклад: «батьки», «любов», «моя кімната», «моя улюблена кішка» і т.п. Середня кількість елементів життєвого простору, виділених в одному тексті, становить 13,2. У підлітків – 12,9; у юнаків – дещо більше – 13,5. Мінімальна кількість елементів, виділених в одному тексті становить 3, максимальне – 18 у підлітків і 31 у юнаків.

Відмінності між вибірками за середнім значенням не значущі. Найбільш часто в текстах виділяється 7-11 елементів. Всі виділені в текстах елементи за допомогою контент-аналізу були поділені на такі категорії: 1) люди; 2) житловий простір; 3) місто; 4) школа, університет; 5) діяльність; 6) інформація; 7) природа; 8) «я сам»; 9) ідеальні об'єкти; 10) інше. Частота розподілу елементів за цими категоріями представлена в таблиці 1.

Кожна категорія диференціюється, в свою чергу, на ряд підкатегорій. Наприклад, категорія «люди» складається з підкатегорій: а) батьки; б) родичі; в) друзі; г) вчителя; д) однокласники; е) кохана людина; ж) інші люди. У категорію «я сам» входять підкатегорії: а) мої почуття; б) мої думки; в) мій характер; г) мої вчинки; д) інше.

Таблиця 1

Частота розподілу елементів життєвого простору особистості за категоріями в групах школярів і студентів

Категорії	Підлітки		Юнаки		Всі учасники	
	Абсолютна частота	Відносна частота	Абсолютна частота	Відносна частота	Абсолютна частота	Відносна частота
1. Люди	328	0,36	326	0,34	654	0,35
2. Оселя (житловий простір)	87	0,09	146	0,15	233	0,12
3. Місто	5	0,005	32	0,03	37	0,02
4. Школа, університет	42	0,04	29	0,03	71	0,04
5. Діяльність	147	0,16	107	0,11	254	0,14
6. Інформація	69	0,07	89	0,09	158	0,08
7. Природа	101	0,11	55	0,06	156	0,08
8. «Я сам»	51	0,06	83	0,09	134	0,07
9. Ідеальні об'єкти	79	0,09	66	0,07	145	0,08
10. Інше	14	0,02	30	0,03	44	0,02
11. Всього (сума)	923	1	963	1	1886	1

Сувору категоризація цих елементів за будь-якими стійким критеріями та їх кількісний аналіз неможливий без втрати цих змістових відтінків і веде до втрати індивідуальності описів. Тому процедура категоризації мала допоміжне значення і доповнювалася іншими техніками якісного аналізу. Приступимо до аналізу категорій.

Категорія «люди». Доля елементів цієї категорії найвища – 0,35 (у текстах школярів 0,36, студентів – 0,34). Звертає на себе увагу значне змістове різноманіття відокремлюваних елементів, що виявляється у різноманітності використовуваних респондентами значень, їх емоційної забарвленості, «упередженості». У кожному елементі опису існує свій особистісний сенс, що несе оцінку життєвого значення для суб'єкта, місця цього елемента в цілісній системі його життєвого простору.

Аналіз текстів показує, що найбільш часто зустрічаються такі визначення: «близький», «коханий», «мій», використовуються також такі визначення, як «дорогий», «знайомі», «малознайомі», «незнайомі», «сторонній», «той, хто подобається», «той, хто не подобається», «хороший», «поганий» і т.п. Всі ці визначення можна звести до таких основних параметрів, як близьке – далеке, своє – чуже (моє – не моє), знайоме – незнайоме, улюблене – нелюбиме. За цими параметрами переважно і здійснюється характеристика елементів життєвого простору особистості в аналізованих описах.

Категорія «житловий простір (будинки)». Частота елементів цієї категорії – 0,12 (у текстах підлітків – 0,09, у студентів – 0,15). Дана категорія є досить диференційованою, в ній нами було виділено

близько 15 видів елементів, які повторюються в різних текстах. Це говорить про її особливу важливість в життєвому просторі особистості. Ці елементи інколи мають загальний характер: від звичайної «квартири» і «гуртожитку» до «улюбленої ляльки Каті». Якщо розподілити їх за віссю узагальненість – конкретність, то на полюсі «узагальненість» виявляться елементи, які умовно можна назвати «великими» або «великомасштабними», на іншому – «дрібні», між ними – «середньомасштабні».

В описах студентів житловий простір займає помітно більше місця, ніж у школярів. Середня кількість елементів цієї категорії в одному тексті у школярів – 1,2, а у студентів – 1,9, а частота по відношенню до всіх виділених елементів – 0,09 і 0,15 відповідно. Життєвий простір студентів, у зв'язку з цим, більш «матеріально-речовий», а серед предметів, які мають важливий характер в житловому просторі, чималу частку складають предмети побуту. Ці відмінності пояснюються звичайно ж відмінністю в їх соціальному статусі і характері життєдіяльності: студенти – це вже практично дорослі люди, з відповідними правами та обов'язками, багато з них вже живуть поза рідної домівки і тому побутові реалії життя для них набагато більш відчутні.

Розглянемо тепер, які психологічні координати мають місце в категорії «житловий простір». Найбільш вираженим в цьому просторі виявився вимір «своє – чуже» або «моє – не моє». Найбільш часто вживається епітет – «мій»: «моя кімната», «мої особисті речі». Причому, визначення «мій» нерідко поєднується не тільки з «дрібномасштабними» елементами, але і з «великомасштабними», такими, як «будинок», «квартира». Але ніколи визначення «мій» не зустрічається разом зі словами «гуртожиток», «кімната в гуртожитку». Це «нічий» простір. Тут «я» начебто і не в гостях, але й не вдома. У цьому просторі можуть бути «моїми» тільки якісь окремі речі.

Таким чином, присвоєння певного предмета надає йому індивідуальності, неповторності, виведення його з рамок об'єктивної категоризації в поле суб'єктивних категорій. Отже, найважливішою особливістю житлового простору є його присвоєння суб'єктом. Цей простір належить тільки «мені» і нікому іншому. «Моє» – не означає, що «я» володію предметом. «Моє» означає, що об'єкт становить зі «мною» одне ціле. Ось як пишуть про це учасники

дослідження: «Без цього не було б мене» (учениця 9 кл.). Найважливішою особливістю житлового простору є його привласнення суб'єктом життєвого світу, ототожнення, почуття єдності, одного цілого з ним [4].

Категорія «місто». Частота елементів цієї категорії одна з найнижчих – 0,02 (у текстах підлітків 0,005, студентів – 0,03). Якщо судити за описами школярів, то можна зробити висновок, що місто в їхньому життєвому просторі практично відсутнє, лише в одиничних текстах є згадка про нього: «місто», «парк», «магазини», «річка», «набитий автобус», «вулиці, по яких я ходжу».

У студентів категорія «місто» представлена більш ширше. Якщо у школярів всі елементи цієї категорії належать до одного «хронотопу» – це конкретне місце, де «я» зараз, в даний час живу, то у студентів місто є як місцем, де «я» не тільки живу зараз, а й місцем, де «я» коли-небудь жив, в текстах це присутнє як протиставлення «рідного міста» і теперішнього «місця проживання». Місту, в якому «я» живу зараз, протиставлені і міста, в яких «я» раніше жив і бував. Це може бути і не рідні міста, але міста іншого хронотопу, іншого місця і часу, іншого життя і присутні вони в індивідуальному світі. Можливо саме як знаки, символи цього іншого життя, невидимі для зовнішнього спостерігача, але реальні для її суб'єкта.

Розглянемо тепер елементи та складові категорії «місто», з точки зору їх узагальненості – конкретності. У категорії «дім» всі елементи були розділені на три групи, які відрізняються ступенем узагальненості або масштабності: 1) великомасштабні, 2) середньомасштабні, 3) дрібномасштабні. Якщо стосовно житлового простору була виявлена чітка тенденція до його деталізації, середніх і дрібномасштабних предметів, то в просторі «місто», навпаки, домінують великомасштабні («місто», «Мукачево») і середньомасштабні («вулиця», «транспорт», «улюблені місця міста» і т.д.) елементи, а «дрібномасштабні», тобто, конкретні одиничні об'єкти відсутні.

Категорія «школа, університет». Частота елементів цієї категорії – 0,04 (у текстах школярів 0,04, студентів – 0,03). Часом, було важко вирішити, які саме елементи варто включати до складу даної категорії. Мабуть, сумнівів не було лише з приводу елементів, які збігаються з назвою

даної категорії (ліцей, школа, університет) та позначають певне місце, де розгортається відповідна цьому місцю (навчальному закладу) діяльність – навчання, де відбуваються певні події (уроки, лекції, семінари, іспити тощо). Деякі з цих подій, такі як «уроки», «лекції», «іспити», «оцінки» і т.п. практично однозначно належать категорії «школа, університет». Але чи можна сюди віднести такі елементи, як «багато уроків», «майбутній іспит», «захоплення хімією, алгеброю», «іноземна мова», «домашні завдання»?

Чим відрізняються один від одного елементи: «уроки» і «багато уроків», «іспити» і «майбутній іспит»? Перші (уроки, іспити) відносяться скоріше до сфери «об'єктивного» («зовнішнього»), інші (багато уроків, майбутній іспит) – швидше до сфери «суб'єктивного» («внутрішнього»). Перші – це констатація наявності, другі – це переживання цієї наявності (як ці події діють на «мене»). До елементів суб'єктивного ряду належать і такі елементи як «захоплення хімією, алгеброю», «сидіння в бібліотеках», «жахливий розклад в університеті» і т.п. Таким чином, у просторі розглянутої категорії можна виділити вимір «об'єктивне - суб'єктивне». Щодо навчання, що лежить в основі події, яка відбувається в даному місці, то це також елемент іншої, виділеної нами категорії – «діяльність». Але окрім навчання в цьому місці може відбуватися і багато іншого (інша діяльність): «спілкування», «сидіння в бібліотеках», «робота».

Категорія «діяльність». До цієї категорії ми відносили будь-яку згадку про будь-які справи, заняття, в тому числі і спілкування з людьми. Частота елементів цієї категорії – 0,14 (у текстах школярів 0,11, студентів – 0,15). Будь-яка діяльність або заняття розгортаються в якомусь конкретному місці і пов'язані у багатьох випадках з використанням предметів. Предмети часто були пов'язані з дією, що робить неможливим визначити чітку різницю між предметом і дією (наприклад: «читання книг», «читання цікавих книг», «книги, що читаються на ніч», «книги»). Також непросто розділити дію, заняття і місце, де воно здійснюється (місце – це ще й подія): «моє хобі»; «дискотека»; «подорожі, точніше конкретні міста, де буваю». Характер, значення місця у великій мірі і визначаються тією діяльністю, яка найбільш типова для даного місця. Таким чином, за кожною справою, заняттям людини існують предмети (речі) і місця, за допомогою яких і де вони

здійснюються. Але можна трактувати і інакше, що кожен важливий предмет і кожне описане місце пов'язані з певними значущими заняттями, справами, діями.

Категорія «інформація». До цієї категорії ми відносимо предмети, які виступають джерелами або засобами отримання інформації. Частота – 0,08 (у текстах школярів 0,07, студентів – 0,09). Разом з тим, ці предмети одночасно являють собою і позначають в текстах якісь заняття чи діяльність, а саме: 1) браузінг у Інтернеті (сюди ми включили всі вислови щодо пошуку інформації у Інтернеті та спілкування у соціальних мережах («сиджу у фейсбуці», «спілкуюся у Скайпі», «шукаю підручники»); 2) «перегляд і слухання» телевізійних передач, новин, фільмів; 3) читання текстів (книг, газет, журналів); 4) слухання радіопередач, новин, музики.

Згідно сучасних досліджень вивчення сприймання текстів, суб'єкт звертається до цієї діяльності (читання тексту), коли усвідомлює необхідність заповнення «інформаційного вакууму» (задоволення деякої інформаційної потреби) в рамках якої-небудь цілеспрямованої дії, що відноситься зазвичай до іншого (некомунікативного) виду діяльності (тобто пізнавальної або предметно-практичної) [3, с.127]. Таким чином, однією з цілей даної діяльності сприйняття може бути саме отримання необхідної інформації в рамках іншої важливої діяльності. Разом з тим, ми практично не знаходимо елементів в описах життєвого простору нашими респондентами, які відповідають цій меті. Джерелом інформації для якої, наприклад, діяльності можуть служити такі книги, як детективи і фантастика. Тому можна зробити припущення, що існують інші мотиви споживання інформації. Звернемо увагу на те, що крім надзвичайно великої важливості Інтернету у життєвому просторі сучасної молоді, значна частина елементів даної категорії відноситься до сфери культури (книги, музика, фільми, в тому числі і численні телевізійні серіали). Тобто, твори культури залишаються суттєвою складовою життєвого простору учасників нашого дослідження.

Категорія «природа». Частота елементів цієї категорії – 0,08 (у текстах школярів 0,11, студентів – 0,06). Категорія «природа» в текстах школярів представлена значно частіше ніж у студентів. Елементи цієї категорії надзвичайно різноманітні і погано піддаються формальній категоризації.

Хоча серед них можна виділити такі підгрупи як «тварини», «рослини», «погода», «природа в цілому», але таке групування, з одного боку, спотворює реальне значення елементів, з іншого, ніяк не може охопити все їх різноманіття (не включає, наприклад, такі елементи як «кіт, якого, на жаль, вже немає», «нема собаки», «таргани», «холод», «очікування весни»).

В аналізованих описах природа виступає у двох видах: як об'єктивна реальність, приємна або неприємна, але неминуча даність («природа навколо мене», «природні умови: клімат, погода») і як особливий душевний стан, переживання, любов («сонце (я люблю світло)», «гроза», «злива», «сніг», «природна краса (дерева, квіти і т.д.)», «я люблю тварин, люблю пейзажі, море, дивитися на захід і схід сонця. Якщо в першому переживанні людина виступає об'єктом впливу природи, то в другому – суб'єктом своєї емоційної творчості. Ця творчість здійснюється через зустріч з природою, тобто через індивідуальне і неповторне її бачення та сприйняття. Продуктом цієї творчості є цінний для особистості суб'єктивний стан.

Категорія «Я». Частота елементів цієї категорії – 0,07 (у текстах школярів 0,06, студентів – 0,09). В цю категорію ми включили слова і словосполучення, які характеризують: 1) внутрішній світ людини (почуття, думки, інтереси, мрії, спогади тощо); 2) особливості власної особистості (психологічні, соціально-рольові, фізичні: «характер», «деяка замкнутість», «звички», «розгубленість», «комплекси», «підвищена емоційність», «зовнішність», «здоров'я», «проблеми», «самотність», «самотійність», «матеріальне становище»); 3) суб'єктивно важливі події, ситуації зустрічі «внутрішнього» і «зовнішнього» («невдача», «помилки», «розлучення»).

Остання підгрупа як би знаходиться на перетині «внутрішнього» і «зовнішнього», щодо елементів, які входять до неї, важко вирішити, до якої сфери вони відносяться – «внутрішньої» або «зовнішньої».

Включаючи «внутрішнє» у «зовнішнє», перетворюючи його в об'єкт уваги, переживання, роздуми, впливу, суб'єкт створює таким чином ще одне місце, де можна перебувати, жити і діяти. І, за рахунок цього, життєвий простір людини розширюється, стає більш об'ємним, багатовимірним (якщо, звичайно, з нього не виключається «зовнішнє», як при аутизмі).

Категорія «ідеальні об'єкти». У цю категорію ми включили надзвичайно різноманітні елементи, які з важкістю можна об'єднати та віднести до якої-небудь групи («свобода», «ідеї», «самотійність», «незручності (побутові)», «свята», «скоро весна» і т.п.). Для позначення елементів цієї категорії ми, скориставшись терміном Л.Я. Дорфмана, який позначає їм об'єкти, що мають ідеально-духовну природу і які існують незалежно від інтегральної індивідуальності, або відчужені від неї та отримали можливість самотійного існування [2, с.177].

Їх частота становить 0,08 (в текстах школярів – 0,09, студентів – 0,07). Серед цих елементів можна виділити, в свою чергу, деякі підгрупи: абстрактні поняття, що виражають цінності (краса, свобода, добробут, соціальний статус); деякі конкретні об'єкти (явища), що виступають, символом якогось важливого компонента життя (наприклад, «Біблія» або «гроші») і, можливо, також виражають цінності; групу «відношення» (пряма згадка або непряма вказівка на відносини з ким-небудь або до чого-небудь); негативно оцінювані події або періоди життя (неприємності, нещастя, будні); позитивно оцінювані події або періоди життя (свята, канікули); виділення та позначення (цілісне) якогось багатовимірного, багатоскладового способу життя, характеристики життя («самотійне життя», «таємниці, недомовки, сварки»); «Великий» світ, в якому відбуваються події («Планета Земля»; «Україна»). Велику долю у текстах займали вислови, що містили слова «війна»; «війни у нас і в усьому світі»; «стан країни» (дане дослідження проводилося у 2014р.)

Йдеться про особистісний сенс об'єктів, які мають місце у світі індивідуальності, через призму якої ці об'єкти сприймаються. Як відзначає Д.О. Леонтьєв, «особистісний сенс об'єкта (явища, ситуації) може складатися з трьох компонентів, які визначаються його сенсоутворювальними зв'язками відповідно з мотивами, диспозиціями і конструктами. При цьому тільки компонент, який визначається конструктами, обов'язково присутній у всіх випадках» [5, с.220].

У категоріях елементів, де вони характеризуються за ознаками «близьке – далеке», «моє – не моє», «улюблене – нелюбиме», «знайоме – незнайоме» представлені відносини з конкретними об'єктами (у тому числі і людьми), в останньому ж випадку – вказані відносини

більш загального рівня, а також особистісні цінності. Тобто, ідеальні об'єкти можуть бути розглянуті як деякі унікальні змістові комплекси, що представляють собою форми різного рівня індивідуальних узагальнень, «образів відносини» [1, с. 21]. Як відзначає Петренко, «узагальнення на основі подібних емоційних переживань, вражень від образу речей, подій і т.п. – є типовою формою узагальнення в буденній життєвій практиці» [6, с. 41].

Обговорювані смислові структури проступають не тільки в конкретних позначеннях, а й в угрупованні елементів в текстах, основою яких є суб'єктивне до них відношення, що додає їм певне емоційне забарвлення. Наприклад: «хвороби, сварки, гнів, страх», «війна», «суперечки, бійки», «невдача, хвороба, страх, обман, лицемірство, довге очікування, розлучення, смерть», «село у бабусі» (інтерпретація: «там я була з самого раннього віку. Це, як мій будинок. там мені все знайоме, близьке і там мені ніколи не буває нудно»).

Один і той же об'єкт, включений у різні за емоційним забарвленням групи, набуває у кожному випадку особливий особистісний зміст і відповідно до нього як би трансформується в інший об'єкт. Наприклад,

бібліотека, може входити в наступні змістові групи:

- а) бібліотека, університет, іспит і т.п.;
- б) бібліотека, переповнений автобус, холодний гуртожиток і т.п.;
- в) бібліотека, музеї, концерти і т.п.

У першому випадку бібліотека виступає як місце для занять (нейтральна емоційна оцінка), у другому – як одне з «незручних», дискомфортних місць (негативні емоції), в третьому випадку – це місце зустрічі з культурою (позитивні емоційні переживання).

Висновки і перспективи подальшого дослідження.

Отже, з результатів дослідження чітко можна виокремити головні категорії життєвого простору підлітків і юнаків та елементи що до них належать. Виділено і описано основні відмінності у суб'єктивному уявленні власного життєвого простору підлітками та юнаками за допомогою контент-аналізу творів. Виділено 10 категорій за якими здійснюється самоусвідомлення власного життєвого простору. Наступним етапом нашого дослідження буде аналіз інтерпретаційної і оціночно-динамічної складової описів життєвого простору особистості.

Список літератури

1. Артемьева Е.Ю. Основы психологии субъективной семантики / Е.Ю.Артемьева. –М.:Наука; Смысл, 1999. –350с.
2. Дорфман Л.Я. Метаиндивидуальный мир: методологические и теоретические проблемы / Л.Я. Дорфман. –М.: Смысл, 1993. –456с.
3. Каменская О.Л. Текст и коммуникация / О.Л.Каменская. –М.:Высшая школа, 1990. –151с.
4. Кондратова Н.А. Психологическая структура жизненного пространства личности / Н.А. Кондратова // Вестник НовГУ. Серия: «Педагогика, психология». –2008б. –№48. –С.70-72.
5. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А.Леонтьев. –М.: Смысл, 1999. –487с.
6. Петренко В.Ф. Основы психосемантики / В.Ф.Петренко. –2-е изл., доп. –СПб.: Питер, 2005. – 480с.

Korniyenko I. O., candidate of psychological sciences, associate professor

THE COMPONENTS OF LIVING SPACE OF TEENS AND YOUTH

The components of living space of teens and youth are analyzed in the article. Main components of the living space of the individual are displayed.

For the detailed study of the elements of the living space a narrative type of content analysis was conducted. The study was carried out with high school students - teenagers and students of the first year-youth. It was offered to the respondents to write an essay about their own living space.

Based on these results, structural unit based on an analysis of the texts was created, based on the respondents' answers to the question "What's in your living space?" It includes answers that reflect the certain components of the individual space. They were allocated to the categories. Each category was analyzed. Based on the answers using narrative content analysis 10 categories of living space were defined: 1) people; 2) living space; 3) city; 4) school, university, 5) activities; 6) information; 7) nature; 8) "I"; 9) ideal objects; 10) other.

Based on the results of the study differences in the elements of living space of teens, which study in schools and youths studying in universities were determined, thus the change of living space on the stage of maturation and transition to the youth was analyzed.